

5.8.1. Gazons

Historisch beeld

Bij gazons in groen erfgoed is een kort gemaaide, groene grasmat nu meestal het gewenste visuele beeld. Tot ver in de 19^e eeuw werden de meeste gazons minder frequent en minder kort gemaaid en zagen er dus heel anders uit dan nu. Bij landhuizen en villatuinen uit de eerste helft van de 20^e-eeuwse was een strak en kort gemaaid gazon bij het huis meestal wel de norm. Het gewenste historische beeld is dus afhankelijk van de historische context en het huidig gebruik. Onregelmatigheden ontstaan door oude zettingen en vroegere veranderingen worden soms bewust gehandhaafd. In gazons kunnen ook lage kruiden zoals brunel, ereprijs en madeliefje gewenst zijn.

Doel van het onderhoud

- ~ In stand houden van het gewenste historische beeld.
- ~ Behouden van ruimtelijke structuur en de oorspronkelijke lijnvoering van de architectonische aanleg.

Materieel en werkwijze

- ~ Gazons moeten in het groeiseizoen frequent gemaaid worden en ook vaak bemest, belucht en geverticuteerd. Hoe intensiever er gemaaid en bemest wordt, des te dichter de grasmat wordt en des te sterker de grassen gaan domineren boven de kruiden.
- ~ Kies het juiste materieel (zoals kooimaaier of cirkelmaaier) dat past bij het gewenste maaibeeld, de functie en het gazontype.
- ~ Voorkom bij het maaien beschadiging aan de stam en oppervlakkige wortels van bomen in het gazon (zie ook 5.1.2).
- ~ Voorkom bij het maaien beschadiging aan paden, padranden en padstructuren.
- ~ Gazons en grasland zijn gevoelig voor bodemverdichting en structuurbederf. Verricht onderhoud daarom zo veel mogelijk met licht materieel en bij droog weer.
- ~ Als het gras bij natte weersomstandigheden bereiden wordt door zwaar materieel, gebruik dan rijplaten om structuurbederf en beschadiging te voorkomen.

Uitvoerende werkzaamheden

Rollen en bijzaaien

- ~ Rol, indien nodig, in het voorjaar het gazon vlak. Egaliseer molshopen en andere oneffenheden.
- ~ Zaai kale plekken en plekken die hersteld zijn na terugzetten/snoeien van beplanting weer in met hetzelfde grasmengsel als aanwezig.

Maaien

- ~ Maai afhankelijk van het gewenste beeld wekelijks tot eens per drie weken vanaf maart/april, 15 tot 35 keer per seizoen. Siergazon wordt meestal frequenter gemaaid dan recreatiegazon. De gemiddelde maaihoogte is 3 tot 5 cm. Maai bij warm en droog weer niet te laag om de grasmat koel te houden en verbranding te voorkomen.
- ~ Kort maaisel kan blijven liggen en wordt in de kringloop weer opgenomen.
- ~ Verzamel lang maaisel en voer dit af.
- ~ Maai indien gewenst periodiek, 1 tot 3 keer per groeiseizoen de boomspiegels rond de stamvoet van bomen in het gazon bij met zeis of bosmaaier.

Graskanten

- ~ Knip de padranden, graskanten langs borders en bloembedden en boomspiegels regelmatig, zodat de grashoogte in de kant ongeveer gelijk blijft met die van het gazon. Gemiddeld wordt 4 keer per groeiseizoen geknipt, bij intensief en kort gemaaide gazons vaker.
- ~ Niet opgesloten kanten worden zorgvuldig volgens de lijnvoering enkele malen per seizoen gestoken om verloop van de gazonrand te voorkomen.

Onkruidbestrijding

- ~ Steek ongewenste en ontsierende kruiden als weegbree, paardenbloem en zuring handmatig uit.

Bemesten

- ~ Bemest bij voorkeur met organische mest. Deze geeft nauwelijks of geen schade aan bodemorganismen en oppervlaktewater.
- ~ Een kalkbemesting verbetert de bodemstructuur en de zuurgraad.
- ~ Om na te gaan of en welke bemesting nodig is voor de groei en de kwaliteit van de grasmat kan een bemestingsadvies ingewonnen worden op basis van een bodemanalyse.

Beluchten

- ~ Belucht of verticuteer de grasmat bij verdichting om de kwaliteit van de wortelzone te verbeteren.
- ~ Na beluchten kan de grasmat bezand worden met scherpzand.
- ~ Voer deze werkzaamheden bij voorkeur in augustus/september.
- ~ Na intensief gebruik van het gazon, zoals bij een evenement, kan het nodig zijn herstelwerkzaamheden en een beluchting uit te voeren.

Dressen

- ~ Dress het gazon jaarlijks met compost als dit voor de bodemgesteldheid wenselijk is. Rij een laag van 0.5 tot 1 cm uit over het gazon en werk deze in met de hark.

Blad verwijderen

- ~ Verwijder in de herfst (november/december) afgevallen boomblad van de gazons.
- ~ Voer het af of verwerk het op een composthoop. Blaas het blad niet in de omliggende beplanting en parkbos om verruiging te voorkomen.
- ~ Onder de kroonprojectie van solitaire bomen en boomgroepen kan oud blad vaak in het gras blijven liggen als bodemverbeteraar en bemesting. (zie ook 5.1.2)

Aandachtspunten

- ~ Zie ook 3.3.1.
- ~ Onkruidbestrijding met herbicide is schadelijk voor het bodemleven en de waterkwaliteit en ook maatschappelijk niet meer aanvaardbaar.
- ~ Evenementen en intensief gebruik kunnen zorgen voor verdichting. Neem de herstelmaatregelen zoals beluchten, dressen en bijzaaien mee in het beheerbudget of de evenementkosten.

5.8.2. Bandzoden en grasparterres

Historisch beeld

Bandzoden zijn smalle stroken siergazon of randbedden van gras langs bloemperken, borders en padranden. Grasparterres zijn siervlakken van gras die door smalle stroken grind, zand, bloemen of haagjes van elkaar gescheiden worden. Het gras bij beide elementen wordt frequent kort gemaaid. Bandzoden en grasparterres worden vaak opgesloten tussen smalle kantplanken, bandjes, rollagen van klinkers of tegenwoordig ook wel metalen strips, om de lijnvoering goed tot z'n recht te laten komen en te bewaren.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van de oorspronkelijke structuur, vlakverdeling en lijnvoering van de architectonische aanleg.

Materieel en werkwijze

- ~ Bandzoden en grasparterres vereisen intensief onderhoud.
- ~ Voer onderhoud uit met geschikt materieel, passend bij het gewenste beeld, zoals kooimaaier of cirkelmaaier en met kantensteker, strimmer en grasschaar.
- ~ Als de bandzode gewelfd of hellend is aangelegd, moet deze structuur bij het onderhoud zorgvuldig gespaard worden en bij beschadiging hersteld.
- ~ Voorkom bij maaiwerkzaamheden beschadiging aan paden, padranden en padstructuren.
- ~ Volg bij het knippen en afsteken van graskanten en padranden nauwkeurig de oorspronkelijke lijnvoering zodat deze behouden blijft.
- ~ Bandzoden en grasparterres zijn gevoelig voor bodemverdichting en structuurbederf. Verricht onderhoud daarom bij voorkeur met licht materieel en bij droog weer

Uitvoerende werkzaamheden

Rollen

- ~ Egaliseer in het voorjaar oneffenheden en rol het gras vlak.

Maaien

- ~ Bandzoden en grasparterre hebben meestal een kort dichte grasmat, gemiddeld 3 tot 5 cm. Maai daarom frequent, meestal wekelijks vanaf maart/april, in regenrijke periodes eens per 4 of 5 dagen, tot 35 keer per seizoen.
- ~ Vang het maaisel op en voer het af om inzaai van gras in bloemperken en grindbedden te voorkomen.

Graskanten

- ~ Knip na iedere maaibeurt de kanten om het strakke beeld te behouden.
- ~ Steek niet-opgesloten kanten enkele malen per seizoen zorgvuldig volgens de lijnvoering.

Onkruidbestrijding

- ~ Steek ongewenste onkruiden handmatig uit.

Bemesten

- ~ Bemest bij voorkeur met een organische mest. Deze geeft nauwelijks of geen schade aan bodemorganismen en oppervlaktewater.
- ~ Een kalkbemesting verbetert de bodemstructuur en de zuurgraad. Om na te gaan of en welke bemesting nodig is voor de groei en de kwaliteit van de grasmat kan een bemestingsadvies ingewonnen worden op basis van een bodemanalyse.

Beluchten

- ~ Belucht of verticuteer de grasmat bij verdichting om de kwaliteit van de wortelzone te verbeteren.
- ~ Na beluchten kan de grasmat bezand worden met scherpzand.
- ~ Deze werkzaamheden worden bij voorkeur in het vroege voorjaar uitgevoerd.

Dressen

- ~ Dress bandzoden en grasparterres jaarlijks als dat voor de bodemgesteldheid wenselijk is. Rij een dunne laag van 0.5 tot 1 cm compost uit over het gazon en werk deze in met de hark.

Blad verwijderen

- ~ Verwijder in de herfst (november-december) afgevallen boomblad van de bandzoden en parterres.
- ~ Voer het blad af.

Aandachtspunten

- ~ *Zie 3.3.1.*

5.8.3. Graspaden

Historisch beeld

Graspaden zijn goed beloopbare, kort gemaaide paden van gras. Lage kruiden zijn vaak gewenst. Een graspad tussen bloemperken heeft strak gestoken en geknipte kanten. Een graspad dat door hoger gras loopt, heeft meestal een vaste maaibreedte en een strakke overgang van kort gras naar hoge vegetaties.

Doel van het onderhoud

In stand houden van een goed beloopbaar pad volgens uitgezette lijnvoering van de architectonische aanleg.

Materieel en werkwijze

- ~ Maai bij voorkeur met kleinschalig materieel zoals een kooimaaier of cirkelmaaier, afhankelijk van het gazontype en het gewenste maaibeeld.
- ~ Hanteer bij maaiwerkzaamheden aan een graspad door kruidachtige vegetatie of bloemenweide steeds dezelfde maaibreedte en volg nauwgezet de oorspronkelijke lijnvoering.
- ~ Volg bij het knippen en afsteken van padranden nauwkeurig de historische lijnvoering.
- ~ Voorkom bij maaiwerkzaamheden beschadiging aan paden, padranden en padstructuren.
- ~ Graspaden zijn gevoelig voor bodemverdichting en structuurbederf. Verricht onderhoud daarom bij voorkeur met licht materieel bij droog weer.

Uitvoerende werkzaamheden

Rollen

- ~ Egaliseer in het voorjaar oneffenheden en rol het graspad vlak.

Beluchten en bezanden

- ~ Belucht bij verdichting het graspad en bezand het met scherp zand.
- ~ Zaaï kale plekken weer bij.
- ~ Deze werkzaamheden worden meestal in het vroege voorjaar uitgevoerd, omdat de grootste slijtage in de wintermaanden plaatsvindt.

Maaïen

- ~ Maai afhankelijk van de groeisnelheid wekelijks tot eens per 2 weken vanaf maart/april, tot 35 keer per seizoen.
- ~ Kort maaisel kan eventueel blijven liggen.

Graskanten

- ~ Knip en steek bij graspaden tussen beplantings- of moestuinvakken de kanten zorgvuldig volgens de lijnvoering enkele malen per seizoen.

Onkruidbestrijding

- ~ Steek ongewenste onkruiden handmatig uit.

Bemesten

- ~ Bemest bij voorkeur met organische mest. Deze geeft nauwelijks of geen schade aan bodemorganismen en oppervlaktewater.
- ~ Een kalkbemesting verbetert de bodemstructuur en de zuurgraad. Om na te gaan of en welke bemesting nodig is voor de groei en de kwaliteit van de grasmat kan een bemestingsadvies ingewonnen worden op basis van een grondmonster.

Blad verwijderen

- ~ Verwijder in de herfst (november-december) afgevallen boomblad van de graspaden.
- ~ Voer blad af of verwerk het op een composthoop. Blaas blad niet in de omliggende beplanting, bloemenweide of parkbos.

Aandachtspunten

- ~ Zie 3.3.1.

5.8.4. Bloemenweide

Historisch beeld

Het vegetatiebeeld van een bloemenweide (bloemrijk grasland) is een fijn mozaïek van grassen en kleurrijke bloeiende kruiden, vrij laag in het voorjaar tot matig hoog in de zomer. Na de zomerse maaibeurt ontwikkelt de graslandvegetatie zich opnieuw en komt deze vaak weer tot bloei.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van de bloemenweide als onderdeel van de parkaanleg.
- In stand houden van de ecologisch waardevolle kruidenrijke vegetatie.

Materieel en werkwijze

- ~ Bloemenweides zijn gevoelig voor bodemverdichting en structuurbederf. Verricht onderhoud daarom bij voorkeur bij droog weer met daarvoor het meest geschikte materieel. De materieelkeuze is afhankelijk van grondsoort, type vegetatie en oppervlakte. Kleinere oppervlaktes en kwetsbare vegetaties worden meestal gemaaid met messenbalkmaaier, bosmaaier of zeis, grotere oppervlaktes en ruigere vegetaties met geschikte rijdende maaimachines/combinaties.
- ~ Maai een bloemenweide op het moment dat de meest gewenste kruidensoorten in zaad staan en dus kans hebben zich te vermeerderen. Jaarlijks op hetzelfde tijdstip maaien bevoordeelt deze soorten.
- ~ Lichte beschadiging van de wortelmat tijdens het maaien is gunstig. Het biedt weer een kiembed voor uitzaaiing van kruiden.
- ~ Voorkom bij maaien beschadiging aan paden, padranden, wortels en stammen van solitaire bomen.
- ~ Hou bij de planning van maai beurten rekening met de zaadzetting van beschermde plantensoorten zoals orchideeën, die in bloemrijk grasland kunnen voorkomen.

Uitvoerende werkzaamheden

Maaien

- ~ Maai schraal bloemrijk grasland 1 keer per jaar in september of oktober.
- ~ Maai matig voedselrijk bloemrijk grasland 2 keer per jaar, half mei tot eind juni en half september tot half oktober. Het juiste maaimoment wordt bepaald door de hoogte van het gras en de bloei/zaadzetting van de gewenste soorten.
- ~ Maai bloemrijk grasland op zeer voedselrijke bodem 3 keer per jaar, half mei tot eind juni en augustus/september en in oktober of begin november.
- ~ Ruim maaisel op en voer het af. In sommige gevallen is het rendabel om het maaisel te laten drogen en als hooi voor veevoer te verwerken.
- ~ Maai voor een verzorgd beeld langs paden vanaf het voorjaar een strook gras frequenter als gazon. De padenstructuur komt zo beter tot zijn recht.
- ~ Maai de boomspiegels rond de stamvoet van bomen indien gewenst periodiek, 1 tot 3 keer per groeiseizoen, met zeis of bosmaaier. Voorkom hierbij beschadiging aan stam en oppervlakkige wortels.

Bemesten

- ~ Bloemenweides worden niet bemest maar juist verschraald om dominante grasgroei in te perken. Op zuurdere bodem is een kalkgift wel vaak wenselijk.

Blad verwijderen

- ~ Ruim ophopend en ingewaaid blad in november/december op.
- ~ Voer het blad af.

Aandachtspunten

- ~ *Zie 3.3.1.*
- ~ *Bij het inzaaien van een bloemenweide is het belangrijk om zo veel gegevens als mogelijk vast te leggen in het beheerarchief over herkomst van het zaad en plantmateriaal en datum van introductie.*
- ~ *In weides komen vaak grondbroedende vogels voor. Hou bij maaiwerkzaamheden hiermee rekening.*

5.8.5. Parkweiden

Historisch beeld

Het historische beeld voor parkweiden is een grote open ruimte met een goed ontwikkelde vegetatie met gemengde grassoorten en inheemse, meest in de voorzomer bloeiende kruiden. Een parkweide is vaak een vorm van bloemrijk grasland maar de nadruk ligt meestal meer op gras dan op beheer van bloeiende kruiden en het beheer is meestal grootschaliger en extensiever. De parkweiden worden beheerd door begrazing of als hooiland.

Doel van het onderhoud

- In stand houden van de open ruimtelijke structuur.
- In stand houden van de kruidenrijke vegetatie.

Materieel en werkwijze

- ~ Een parkweide wordt gemaaid met daarvoor het meest geschikte materieel om spoorvorming en verdichting, vooral op botanisch waardevolle percelen zo veel mogelijk te voorkomen. De keuze van materieel is afhankelijk van oppervlakte, grond/bodemsoort en vegetatietype. Grotere oppervlaktes op drogere/stevige grond worden meestal gemaaid met een trekker met cyclomaaier of trommelmaaier; kleinschalige percelen en natte weides worden meestal met een messenbalkmaaier of zeis gemaaid.
- ~ Hou bij de planning van maaibeurten rekening met de zaadzetting van beschermde plantensoorten zoals orchideeën, die in bloemrijk grasland kunnen voorkomen.

Uitvoerende werkzaamheden

Maaien

- ~ Maai parkweiden als hooilanden 1 tot 2 keer per jaar. Maai de eerste keer eind mei of in juni, de tweede maaibeurt volgt in augustus/september.
- ~ Maai schralere en natte hooilanden 1 keer in augustus/september.
- ~ Het maaisel van hooiland wordt meestal gedroogd en als hooi verzameld voor veevoer.

Beweiding

- ~ De parkweide kan jaarrond begraasd worden met vee.
- ~ Ook hooiland kan na de eerste of tweede maaibeurt worden nabegraasd door vee. Voor botanisch rijke hooilanden komt kleinvee zoals schapen of geiten het meest in aanmerking omdat die de grasmat niet verdichten maar juist open maken.

Aandachtspunten

- ~ *Zie 3.3.1.*
- ~ *In weides komen vaak groundbroedende vogels voor. Hou bij maaierwerkzaamheden hiermee rekening.*